

Tako grdo je bilo na naši zapadni meji, še brezupnejše kot na severu, na Koroškem. Naša slabost je bila v tem, da Slovenci nismo nikoli imeli svoje vojske, niti zaplodka ne, s pomočjo katerega bi jo bilo mogoče hitro osnovati. Narodne zavesti, ki bi bila dejavna in pripravljena tudi na žrtve, je bilo premalo, vedno smo iskali opore, na katero bi se naslonili. To je razumljivo, ker v vseh letih ustavnih borb nismo prišli niti do jasne formulacije svojega narodno-političnega programa. Strahoviti politični in vojaški polom države, v kateri smo varno živeli več kot poltisoč let, nas je našel nepripravljene, zlasti na mejah. O lastni državnosti smo prvič čuli šele l. 1917., a Wilsonov vojni cilj nas je zazibal v prijetne sanje, iz katerih so nas prebudili hudo realni dogodki takoj prve dni po vojni, ko je tuja sila segla celo preko jasnih narodnih mej in z brutalno silo uveljavila svojo voljo in svoje interese.

Kljub temu pa naše ljudstvo še vedno ni moglo verjeti, da bo s silo in z orožjem ustvarjeno stanje ostalo trajno. Kajti preslovesno je bilo razglašeno načelo o samoodločbi narodov, torej tudi slovenskega. Saj ni mogoče, da bi bilo to načelo tako hitro pozabljeno in zavrženo! Zato je ostalo zaupanje v mirovno konferenco v Parizu, ki se je pravkar zbirala tam, neomajano. Njej je pripadla velika naloga, da na novo uredi svet, zlasti staro Evropo, in mu prinese nov red na temelju tolikokrat proglašanih načel demokracije in narodne svobode. Tudi to upanje je bilo zmotno. Kakor vsak narod pred nami, smo morali tudi Slovenci slednjič preizkusiti in se temeljito prepričati, da se pravica in svoboda nikjer in od nikogar ne delita in poklanjata, da pozna svet samo borbo medsebojnih realnih interesov in da si mora vsak narod svojo pravico in svobodo priboriti sam z lastno močjo. Kdor se borbi za svoj obstanek odreče ali pa se ji umakne, zaostane in slednjič propade.

Ne bo odveč, ako pogledamo sedaj še nekoliko v Pariz, kjer so veliki gospodje delili novo pravico svetu, zlasti premaganim narodom, preden nadaljujemo z domačimi dogodki. (Dalje.)

Po Prekmurju.

C. Z.

Za tistim drevjem tam mora biti vas. In iz tiste vasi bom že gotovo zagledal gorice... Toda za drevjem ni vasi in še ni videti goric. In mogoče tudi za onim drevjem ni videti hribov. In za onim tudi ne. Menda je ta ravan neizmerna, kakor je neizmerno daleč zahajajoče sonce, ki je le še meter visoko nad ravnino.

Visoko v nebo dvigajo jagnedi svoje vrhove. Tako visokih in vitkih jagnedi kakor so v Rakičanih, še nisem videl. In tudi tako dolgih senc ni

nikjer razen v ravninah, kakršna je Prekmurje. Na Kranjskem in Štajerskem se sonce kmalu skrije za hribe in sence se ne utegnejo raztegniti kakor v Prekmurju — v neskončnost.

V zahajajočem soncu se mi zde prekmurska polja najlepša. Rdečkasta svetloba se razlije po zorani zemlji in grude postanejo rdečkasto-rjave. Snopi še bolj pordeče. In tudi strnišče se blešči.

Nad vsem tem se veseli civilizirani človek, ko uide trušču mestnih ulic, človek, ki je izgubil stik z naravo, ki išče in se lovi za problemi, problemi... Bog mu je problem, Mars mu je problem, ljubezen, kruh, vse življenje mu je problem. Tu ni morečih problemov. Tu si življenje izbira najbližjo pot do cilja in se veseli vsakega trenutka in ga skuša izrabiti v svojo radost. Človeku se zdi, da je našel samega sebe in svoj mir. Zajeti skuša vso jasnino, vse svetlobne nijanse, vse zvoke in se otroško veseli nad podlasico, ki skače po polju, se postavlja na zadnje noge, kaže svoj beli trebušček, in se skriva v jamice in med grmovje.

V prekmurski ravnini se pogrnejo sence po zemlji, še preden zaide sonce. Kajti zahajajoče sonce je v isti ravnini s snopi in sence postanejo neskončne. Potem pa sonce leže. Tam na onem koncu ravnine leže na strnišče med snope. Prej še užge nebo in na zahodu gori obzorje.

V Nédelecah, Brezovici, Vélíki Pólani, Žiškíh, Črensovcíh in v vseh drugih vaseh pojejo mlatilnice. To je jesenska pesem Prekmurja. Ob koncu vasi stoji stroj, ki včasih zapiska in zapuha, požira cele vozove pšenice in jo lepo prebrano vsipa na tla. Ob njem stoje vozovi, rdeče rute in slamniki se sklanjajo ob njih. Mudi se jim. Mnogo voz je še na vrsti in mlatilnica poje ves dan in pozno v noč, včasih celo do dveh.

Po kolniku škripljejo vozovi. Počasi stopajo voli po poti, kmet jih ne priganja; pol ure pozneje ali preje! Zato ne bo repe in buč nič več in nič manj.

Kmetje pravijo, da je letina slaba. Sneg je opravil svoje. No, orje se pa dobro. Zemlja ni premokra in ni trda. Pa to sem opazil, da Prekmurci ne postavljajo po poljih stražil in sem jim moral povedati, da je strašilo na kol obešena cunjá, ki naj ptiče straši; ali pa postavi štajerski kmet na polje dve prekrižani fižolovki in ju obleče v strgano srajco in natakne odvržen klobuk, da je strašilo bolj podobno človeku. In tudi cerkvá, kapelic in križev ni toliko v Prekmurju kakor drugod po Sloveniji. Ljudstvo je versko strpno, katoličani, protestanti in židje se prav dobro razumejo.

„Koga boste volili v Prekmurju?“ sem vprašal v Črensovcíh kmeta, ki je sedel visoko na obloženem vozu.

„Mačkovcev nemo! Pa vidimo, kak je v Rusiji. Tam ne smeš nikaj gučati! U Španiji i Mehiki nega svobode.“

Upokojeni župnik g. Klekl stoji ob pisalni mizi. Njegov obraz je zelo gladek, poteze negibne. Le včasih se ustnice skrčijo — toda takrat ne sprejema obiskov. Mi vidimo le trdega moža, voditelja, politika. — Sedel je in z govorniško kretnjo zajel z rokami zrak. Kakor da bi hotel govoriti množicam.

„Zgodovina, to je vélika stvar, ki se ne da razložiti v nekaj stavkih. V Lendavi je živel grof Esterhazy ...“ Pripovedoval mi je, kam so se razgubili Esterhazyji, da je ne vem katera njegova sorodnica odšla v Francijo v samostan, da je celo ogrski kralj bival nekaj dni v lendavškem gradu ... Da, lepo je bilo takrat. To je bila junaška doba grofovskih fevdalcev in cerkvenih gospodov.

Ko sem hodil po polju iz Črensovcev proti Túrnišču, sem prebiral prekmurske „Novine Slovenske krajine“ z dne 18. okt. 1936.

„Naša lista pa je túdi ščista naša, katoličanska, Koroščova,“ piše. „Samo g. Bačič de znao poleg svojih zvez v Belgradi i Ljubljani i poznanstev na viših mestaj rešiti našo občino nevole i blata, v šterom zdaj visi. Če de naš župan doma sedo i se nede znao obrniti gde trbej, te mo mi lejko sto let čakali, pa nigda iz dugov i blata ne pridemo ...“ Da, to je naše prekletstvo in naša sramota: naši politiki si natikajo cilindre in trkajo na vrata raznih kabinetov, da bi izprosili razumevanje za naše potrebe. No, njihovim potrebam je kmalu zadoščeno in iz kabinetov se vračajo tolsti in ljudstvo naj bi bilo potolaženo.

„Denešnji evangelij nam govori od gospodara i od hlapcov. Že v Gospodovem časi so teda bili gospodari i hlapci. Samo ka je v tistom časi za hlapce mnogo hüše bilo. Hlapci nikših pravic ne meli ... Če de nam poštenost za merilo, te se ne damo tak hitro zapelati od kakših šte agitatorov ... Ale poglej, naš Odrešenik je bio najvejši hlapec ... Podobo hlapca je vzeo na sebe, pravi sv. pismo. On je bio vsem za hlapca. Što koli ga je kaj proso, njemi je včino, pomogao. I glej njegovo Mater Marijo. Sama pravi od sebe: Ovo službenica Gospodnova. Túdi dekla. Pa vidiš, pod suncom se šče ne narodo človek, niti v kraljevskoj družini, ki bi bio tak velik pred Bogom, kak je Marija. I na drugom sveti, gde bomo vsi zbrani, bomo vsi Marijo meli za najvejšo gospo. Najbliže poleg nje pa do takše düše, ki so njoj tü na zemli bile najbole podobne po svojoj lepoj düši. To je pa túdi lejko hlapec ali dekla ...“ — Težko je hoditi in ob enem brati, kajti kolesa so zarezala v kolnik šest, sedem kolesnic, da je kolovoz kakor zoran. Lepše je zreti preko polj, preko teh lepih, plodnih polj, ki jih že več kakor tisoč let obdeluje Prekmurec — hlapec. Hlapec frankovskim in domačim knezom, salzburškim škofom, ki so z mečem razširjali sveto vero po ravnih rimskih cestah. Hlapec madjarskim fevdalcem, ki so se polastili dežele, hlapec Pešti do svetovne vojne, hlapec ... Z mečem so salzburški škofje

vtepli Prekmurcu v glavo vero v Kristusa, da je potem sam vzel v roke sekiro in branil krščansko Evropo pred mohamedanci. Nacionalno zavednost so mu vzbudili, da si je postavil na čelo ljudi lastnega rodu in tako postal zaveden del našega naroda. Hlapec.

„Njihova svoboda je vuk v grmi skriti. Što dobro vidi, se ga daleč ogne. Njihova svoboda je nešternim manjakom povoli, ki bi radi dobro živeli i ne trpeli. Dragi volilci, to slobodo majo že v Rusiji i se glasi: Vse ka maš je moje... Gušati pa ne smeš nikaj... to je program naših mačkovecov, ki ga vö ne dajo. To svobodo tüdi delajo zdaj na španskom morišči. Volilci, za nas nega indri slobode kak v J. R. Z., štere voditeo je Dr. Korošec...“ Aha, od tod je tistega kmeta učenost! Kako dolgo bo še prekmursko ljudstvo upalo, „da bo na drugom sveti hlapec vido svojega gospodara med siromaki zavrženimi, sam de pa med poveličanimi“?, sem se spraševal takrat med polji, ko še nisem vedel, da Prekmurec ni takšen, kakor so nam ga predstavili kleklavci.

Korak mi je zastal in iz premissljevanja me je zbudil veliki detel, ki je z glasnim frfotanjem zletel iz repe in sem ga spoznal po rdečem madežu na repu. Tudi na strnišču so se sprehajali ptiči. Vrgel sem proti njim kepo zemlje in pet, šest črnih, vranam podobnih kóvranov je zaplahutalo nad poljem. Da so štrki že davno odleteli, pravi kmet. Štrk — to je štoklji podoben ptič z dolgim kljunom, ki išče z njim „zmiije“, črve in žabe. Potem se vsede na streho in dolgo tam čepi kakor sit gospod in prebavlja. Pravijo, da mu ni dobro, ker ga kača zbada s svojim strupenim zobom.

Kmet je obrnil plug in se ustavil. Slaba letina. Orje se pa dobro. Da, ko bi prišli spet Madžari! Zapregel bi konja v voz in mesec dni bi vozil po cestah! Tudi grofje se lahko vrnejo. Potem bodo spet poskočile cene žitu od dinarja in pol na tri, štiri dinarje. In živina bo poskočila od tri na pet dinarjev.

Klekl? Ah, kaj Klekl! Klekl in Benko! Ljubljana? Ljubljano čutimo le po štajercih in Kranjcih, ki so zasedli šole in urade, ki hodijo davke pobirat in rubit. Zagreb? Da, tam je „Seljačka sloga“. V Karlovcu se živina za dinar na kilogram bolje proda kakor pri nas. Seveda smo Slovenci, toda...

Toda... Pešta, Zagreb, Ljubljana. Tam je elektrika, tam je vojska, tam so banke, palače...

Ležalo je v soncu prekmursko polje in kmet je pobiral, kar je rodilo. Včasih je dajal grofu desetino, dvajsetino in je imel mir. Danes mu o s t a n e le še desetina, dvajsetina.

„Pustil sem zemljo sinovom, naj oni zvlečejo, če morejo!“ je pravil kmet.

Pela je mlatilnica na kraju vasi in s polja so prihajali zategnjeni klici. Kmet je obračal plug, vozil s polja in ukazoval volom.

He! O! Hej...

Ko je legla noč na polja in med hiše, je Prekmurje vtihnilo. Seveda, tam v Soboti in Lendavi je še živo. Toda polje molči. Le mlatilnica še poje in ljudje stojijo ob njej. Po kočah brlijo petrolejke in na mizi se kadi mlečna kaša.

„Tu je bila Panonija. Tu je stara domovina Slovencev. Tujci so potisnili Slovence na jug. Mi smo pa ostali v stari domovini.“ Kmetov obraz je trd. Menda so njegove poteze železne in se sploh ne razklenejo, sprostijo. Prižgal si je pipo in pripovedoval, da jaz itak zgodovino bolj poznam kakor on. Menda je to zato rekel, ker rad molči. Prekmurci namreč malo govore. Počasna, prepričevalna je njih govorica. Njih dijalekt je pojoč, enakomeren, čisto drugačen kakor koroški ali kranjski, toda ravno tako lep. Včasih se mi zdi celo lepši.

„Ko so v parlamenti krala zbirali, so seljaki vani vikali: „Mátjaš krao! Mátjaš krao!“ A onda so se firšti zbojali seljakov i so oni vikali: „Mátjaš krao! Mátjaš krao!“ I tako je bio izvolen Mátjaš krao, seljak, délavec...“ Kralj Matjaž se je preoblekel v delavca in šel k bogatinu prosit dela. Bogatin mu je naročil sekati drva. Potem je Matjaž zahteval plačilo, bogataš pa mu je hotel dati mnogo manj, kakor je zahteval Matjaž. Matjaž ni nič rekel, šel je, se preoblekel v vojaka in ko se je vrnil, je ukazal bogatašu: „Kakor ti siromaku, tako siromak tebi,“ in je firšta nagnal iz gradu. — V Budimpešti hranijo plašč „vogrskih kralov“ in na njem napis v slovenskem jeziku. Madžari tega plašča ne pokažejo, ker jih je sram.

Petrolejka je slabo razsvetljevala „hišo“. V Prekmurju imajo elektriko le kraji ob železniški progi in Gančani blizu Sobote. Od več kakor 99.000 ljudi ima elektriko le nekaj tisoč. — Prekmurska hiša je mračna; okna so majhna, strop nizek, ob peči klopi, na stenah svete podobe, tolažba prekmurskega ljudstva in pribežališče iz stvarnosti. Vsaj stari Prekmurci so še zelo verni, toda popovski niso več. In v tem je Prekmurec daleč pred ostalimi Slovenci. — Kuhinja je le nekaj korakov dolga in nekaj korakov široka. V steno, ki meji na sobo, je vdolbena globoka luknja — peč in tam stoje na žerjavici lonci, ki jih gospodinja prestavlja z dolgim prijemalnikom.

„Včasih delamo tudi po šestnajst ur dnevno. Pa zadovoljen sem,“ je ravnodušno pravil kmet in se dvakrat prekrižal, preden je začel jesti. Njegov pogled je uprt ves dan v polje. Tam je njegov edini problem: Koliko bo pridelal. Cen itak ne more obračati. In zakaj bi si prezgodaj belil glavo z izdatki? Toliko bo potrošil, da bo komaj živel, ostalo bo šlo za davke.

Slovenci, ki živimo na tej strani Mure, zelo slabo poznamo del našega naroda, ki biva onkraj Mure. Povprečen Slovenec ve, da je tam mnogo žita, da so vladali tam še pred dvajsetimi leti grofje, da imajo Prekmurci svoj dijalekt in da so pomešani z Madžari. Naše časopisje le redko poroča o Prek-

murju. Pišejo o ciganih blizu Sobote, o Benkovi klobasariji, o Kleklovem voditeljstvu. Včasih pride v Prekmurje tudi kak gospod, ki obišče dva, tri župnike, se z njimi gosti in potem spiše patriotičen slavospev Prekmurju.

Da, to je velika zasluga Miška Kranjca in to mu je tudi precej pripomoglo do popularnosti: odkril nam je, zbudil je pri nas interes za ta del domovine. Snel je s Prekmurja lažno etiketo pridnega in voditeljem vdanega ljudstva. Pokazal je deželo, kakršna je: v boju za kruh, za zemljo. To je njih os življenja... Počasi in vedno jasneje mi je stopalo pred oči prekmursko ljudstvo. Njegov odnos do Ljubljane in Zagreba. Agrarna reforma. Narodno voditeljstvo gospoda Klekla in poslanski mandat gospoda Benka.

„Sibirija, ki ni Sibirija“ — na to nas je moral opozoriti g. Markišić v „Politiki“ z 31. VII. 1936. Piše, da v Sloveniji vladajo napačni pojmi o Prekmurju, da Slovenci malo poznamo ta kraj svoje domovine in da se Ljubljana malo briga zanj. To je le preveč res. Zato se bolj brigajo za Prekmurje Madžari. In to jim ni težko. Ljudstvo je bilo v teh dveh desetletjih razočarano. Prej je kmet garal in jedel. Danes kmet gara in ne ve, če bo imel jutri kaj jesti. Agrarna reforma? G. Markišić piše, da so mu kmetje sami tako pripovedovali: „Agrarna reforma je izvedena (kolikor je sploh izvedena!) tako, da ni dobil nihče dovolj zemlje. Naredila je gospodarje samo na videz. Ti se danes dušijo v dolgovich... Vse gre za interese zelenašev. Tu ni bilo kreditno združništvo tako dobro organizirano kakor v ostalih krajih Slovenije.“ (Zakaj da se ne ustvari sistematična organizacija... Dolžimo Klekla, da ne razume modernega časa. — Menda pa so tu načelne razlike med prekmursko in našo miselnostjo... Prekmurci odklanjajo racionalizem. Odklanjajo sisteme. pravi dr. Sušnik v „Prekmurskih profilih“. Op. pisca). Zato so imeli zelenaši polne roke dela; tu je bil kredit bolj potreben kakor kjerkoli. Neki multimilijonar v Murski Soboti je dobil od Narodne banke deset milijonov po 5% in je isti denar posojeval kmetom po 25 in 30%. Preden je poravnal dolg, je zaslužil (zaradio) milijone...“ Tako piše beograjska „Politika“ in ko prekmurski patriotje psujejo Miška Kranjca z najgršimi izlivi svojih skrivenčenih duš, ga gospa Markišićeva prevaja v hrvaščino.

(„Kranjec je zlezal v kloako in iz kloake vidi le kloako!“ mi je pravil ves v ognju eden izmed pastirjev prekmurskega ljudstva. „Kaj je gonilo vsega njegovega dela? Najbolj umazana erotika. Vsi Prekmurci so mu kreature. Ne vidi naših herojev, ne vidi množic dobrih ljudi. Kakor so nam predstavili Slovence učitelji iz dobe J. N. S., tako je Kranjec predstavil Prekmurce vam.“)

„Tako je danes bajtarjev v ravninskih vaseh (posestniki z manj kot šest orali zemlje) le nekako 40% od vseh posestnikov, dočim jih je bilo prej nad polovico. Na Goričkem, kjer je itak agrarna reforma neprimerno manj

učinkovala, ker so veleposestva ondi posedovala večinoma le gozdove, pa je še danes le kaka četrтина posestnikov s posestjo nad 12 oralov, torej nad ono mero, ki pomeni za goričko kmetijo eksistenčni minimum.“ Tako piše g. Svetozar Ilešič v zborniku „Slovenska krajina“. Zdi se mi pa, da je bajtarjev mnogo več. Mnogo je kmetij z enim, dvema, tremi orali. Sinovi si delijo zemljo, prodajajo jo, dolgovi jo žrejo. G. Ilešič je mnenja, da „Slovenska krajina občuti danes vse težave agrarne prenaseljenosti.“ Zato se baje vrši izseljevanje. Kmetško ljudstvo pa je drugega mnenja; kakor piše Mustafa v „Glasu omladine“ s 15. okt. 1936 o Nemčiji: „Nemčija nima dovolj zemlje za ljudstvo. Ima zemljo za veleposestnike, a ti svoje zemlje ne dajo...“

Prejšnjim fevdalcem je ostalo še vedno po sto, dvesto oralov orne zemlje, gozdov agrarna reforma ni razdeljevala. Župniki imajo tudi po trideset in več oralov. Na mesto nekdanjih grofov pa so stopili novi gospodarji, novi grofje brez grofovskih naslovov, ki so na kakršenkoli način obogateli.

Toda za Prekmurje ni rešitve. „Prekmurci odklanjajo racionalizem. Odklanjajo sisteme. Veselijo se rdečih orlovskih srajc... Tipični Slovani so v svojem anarhizmu.“ Prekmurci so po naravi „anarhisti“, ki odvrtačajo vsako organizacijo in načrtno gospodarstvo. Le g. Klekla ne odvrtačajo. In tako bodo Prekmurce ubili konkurenca, prekupčevalci, industrija, žrtev bodo svojih „rasnih lastnosti“. — Kdor potuje v Prekmurje, mora vedeti, da prihaja v deželo, ki se je ravnokar osvobodila fevdalnih spon, fevdalnega gospodarstva in se duševni obraz Prekmurja le počasi prilagaja novim razmeram. Saj smo Slovenci takraj Mure doživeli prav isti prehod, ko nam je kapitalistično gospodarstvo spremenilo takratne „rasne“, to je fevdalne lastnosti. Nove potrebe rodijo nove zahteve, nova gospodarska podlaga novo politično in kulturno nadstavbo.

Po osvobojenju so nadomestili madžarske uradnike in učitelje slovenski. Prišli so v Prekmurje kakor v deželo, ki so jo penetrirali. Takoj so začeli z delom za glajhšaltungo, hoteli so na mah vse „posloveniti“ in pojugoslovaniti, prezirali so individualnost prekmurskega ljudstva. Ta kranjska, štajerska in pozneje jugoslovanska vsiljivost je dosegla višek za časa diktature J. N. S.

Nekdo mi je pravil: „Ko so v Beltincih domačini pregnali židovske trgovce, so prišli trgovci od onkraj Mure. Danes je kmetom žal, da so nagnali Žide. Sedem Židov ne odira tako kakor en Kranjec.“ Nešteto primerov mi je naštel in marsikaj so potrdili tudi kmetje.

„Prekmurci plačujemo v Sloveniji najbolj redno davke. Povrnjeno dobimo toliko kot nič. Tu ni elektrike, ni javnih del, ni novih šol, ni vodovodov... Slovenci nas le izkoriščajo. Vaši trgovci so solidarni kakor da bi

bili organizirani v koncernu, da si obdržijo monopol v deželi. Užaljeni smo. Vi ste mislili, da bo Prekmurje — kolonija!... Če bi pri nas naredili plebiscit, bi Prekmurec povedal, kaj misli.“

Doba fašistične J. N. S. je mimo, učitelje J. N. S. zamenjujejo učitelji J. R. Z. Ljudstvo pa stoji ob strani. Kam naj grene? Razočarano in nezaupljivo je. Kako naj zaupa „Novinam“, ki so dne 21. aprila 1935 pisale o banu g. Pucu: „Preminoči teden je našo krajino dosegnola velka čast... Čutili smo se tak, da bi meli med sebov dobroga očo...“ „Alleluja, alleluja! Kristuš je goristano... pitam vas pa dragi volilci, ali ste samo edno minuto premišlaval pred tabernaklom tudi od toga kak velkoga živlenskoga pomena so volitve 5. maja... Dr. Klar France, kandidat Jevtičove liste.“ — „Novine“, 28. aprila (uvodnik): „...I za naš vnogo trpeči narod i kraj je jedina pomoč, če volimo dr. Klara, našega poštenoga moža, ki ma vse sposobnosti v sebi, da bo vršo svoje poslanske dužnosti po božoj voli.“ O akademikih, ki so za tedanje volitve propagirali abstinenco, piše: „Ti štrki hodijo okoli i lüdi napelavajo, naj ne idejo volit...“

Ali naj zaupa ljudem, ki ga izžemajo, ki so si prilastili monopol nad to zemljo, ki ljudstvo strahujejo? Ali naj mar zaupa „Murski krajini“, ki dela reklamo g. narodnemu poslancu Benku in bogatemu soboškem županu Hartnerju?

Toda našli so se ljudje, ki so se z živim interesom, s požrtvovalnostjo in ljubeznijo posvetili deželi onkraj Mure. To so mladi ljudje, prekmurski študentje. Odšli so iz pozabljene domovine v Ljubljano in prinašajo domov pogum in vero v bodočnost. Neorientirano ljudstvo jim rado sledi in danes so študentje prvi iskreni nacionalni činitelj v Prekmurju. Zato nam pač ni težko razumeti besnih napadov in številnih zaprek, ki jim jih stavlja na pot ostanki fevdalnih stoletij.

„Propali študentje,“ mi je pravil eden izmed ofiциelnih voditeljev prekmurskega ljudstva.

V nedeljo je že za zajutrek prinesla gospodinja na mizo krapce. To je testo in kiselák, smetana. Okusna jed, ki bi bila v čast vsaki mizi. V Prekmurju pečejo tudi gíbanice: med vsako plastjo testa je plast kiseláka, maka in spet kiselaka. Poticam pa pravijo presne pogače ali „vogrsko“ reteše.

Ne, toaleta prekmurskih deklin ni tako enostavna, kakor bi si kdo mislil. Dolgo traja, preden si oblečejo zeleno ali rjavo krilo in belo ali rožnato svileno bluzo, svilene nogavice, da privlečejo iz predalov zlikane rute, si nataknejo svetle čevlje in se v ogledalu prepričajo o svoji lepoti.

Stal sem ob Lendavi, sredi polj, ki so danes počivala. Le krave so se pasle po travnikih — seveda, krave ne bodo bogu na čast stradale... Na polje sije sonce in sveti mir je razlit preko njiv.

Čudno mehak postane mestni človek med polji. Kakor da je našel živo vodo, balzam svoji razdraženi duši, ki se je v mestu grela in vzdihovala ob kandelabrih, za samotnimi okni in ob knjigah.

Med raznimi drugimi bistvenimi lastnostmi pripisujejo slovenskemu narodu tudi katolištvo. Toda pred stoletji naš narod ni bil katoliški. Bil je poganski. In ko se je začelo prekmursko ljudstvo narodno prebujati, je bilo protestantsko. 1715. leta je izšla prva prekmurska slovenska knjiga, protestantski katekizem, in še-le 1780. leta je izšlo prvo katoliško delo Mikloša Küzmiča. „Njegovo vnemo za domačo besedo je podprl prvi somboteljski škof Szily Jánoš“ — pravi v zborniku g. Vilko Novak. Torej ni čudno, če mi je tožil neki gospod župnik, da po krivici smatramo Slovenci tokraj Mure protestante za nositelje nacionalne misli.

Bogato je Prekmurje. Žita, živine in perutnine ima na pretek. Na Angleškem jedo meso Benkovih svinj, do Belovara prodajajo prekupčevalci prekmursko perutnino, kruh prekmurske pšenice jedo evropski meščani. — Tovarn seveda v Prekmurju ni. Vsaj velikih ne. Tu ni pogonske sile, ravnina ni elektrificirana. Toda zakaj naj bi sezidali med polji tovarne in dimnike? Naj raste tam žito, naj pojejo mlatilnice svojo jesensko pesem, naj drdrajo mlinska kolesa na Ledavi! Saj bodo Prekmurci kmalu orali, sejali in želi za se in za svoje „pajdaše“ tostran Mure, ki bodo v zameno pošiljali opeko, stroje in blago iz tekstilnih tovarn.

Prekmurje bo v Sloveniji njena žitnica. To je njegova rešitev. Ni rešitve v madžarski državi, kjer bi mu konkurenca diktirala cene in kjer bi moral s krvjo plačati svoje narodno življenje, ne v Hrvatski, ki ima sama dovolj žita. In čim bolj bo to prepričanje osvojevalo prekmursko ljudstvo, tem prej bo „rešeno dugov i blata“, tem preje zasije sonce.

Dekretirani narod

Dr. Igo Gruden, jurist.

Ne troimeni niti troimenski,
ne srednji in ne moški in ne ženski;
pustimo vso lingvistiko ob strani,
ime mu dajmo: troimenovani.